

ವಿವೇಕಪ್ರಭ

ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ಪರಮಾಪ್ತ ಪತ್ರಿಕೆ

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ, ವಿವೇಕಪ್ರಭ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಯಾದವಗಿರಿ, ಮೈಸೂರು 570 020

ಚಂದಾ ಅರ್ಜಿ

ಮಾನ್ಯರೇ, (ನಿಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ✓ ಮಾಡಿ)

☐ ನನ್ನನ್ನು / ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಹೆಸರಿನವರನ್ನು 'ವಿವೇಕಪ್ರಭ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಚಂದಾದಾರರನ್ನಾಗಿ/ ಪೋಷಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ

☐ ನನ್ನ/ ಕೆಳಕಂಡ ಹೆಸರಿನವರ ಚಂದಾವನ್ನು ನವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ. ಈಗಿನ ಚಂದಾಸಂಖ್ಯೆ.....

ನನ್ನ ವಿಳಾಸ

ಪತ್ರಿಕೆ ಪಡೆಯುವವರ ವಿಳಾಸ

ನನ್ನ ಹೆಸರು.....

ಹೆಸರು.....

ವಿಳಾಸ.....

ವಿಳಾಸ.....

.....ಪಿನ್.....

.....ಪಿನ್.....

ಚಂದಾ ವಿವರ: (ನಿಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ✓ ಮಾಡಿ)

1 ವರ್ಷದ ಚಂದಾ ₹ 140	3 ವರ್ಷದ ಚಂದಾ ₹ 375	ಆಜೀವ ಚಂದಾ ₹ 3000	ಪೋಷಕರ ಸಹಾಯಧನ ₹ 5000

ಹಣವನ್ನು ಮನಿ ಆರ್ಡರ್ / ಡ್ರಾಫ್ಟ್ (ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ,
ವಿವೇಕಪ್ರಭ A/c ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ) ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ವಿವರ.....

1. ಹೊರ ಊರಿನ ಚೆಕ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

2. ವಿವೇಕಪ್ರಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಚಂದಾ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಸಹಿ

ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಜಬೇಡಿ. ನೀವು ಅದ್ಭುತವಾದ ಕೆಲಸ
ವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಿರಿ. ಅಂಜದೊಡನೆ ನೀವು ಯಾವುದಕ್ಕೂ
ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಥೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾರಣವೇ
ಅಂಜಿಕೆ. ಅಂಜಿಕೆಯೇ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ.
ನಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಂಜಿಕೆ. ನಿರ್ಭಯತೆಯೇ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ
ನಮಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ತರಬಲ್ಲದು. ಆದ ಕಾರಣವೇ, “ಏಳಿ,
ಜಾಗೃತರಾಗಿ, ಗುರಿ ಸೇರುವವರೆಗೂ ನಿಲ್ಲಬೇಡಿ.”

ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಲ್ಲು. ಪ್ರೇಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಆರಸು.
ಅವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಲ. ಪವಿತ್ರತೆಯ ಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಮೇಲಾಗಿರು
ವುದು ಯಾವುದಿದೆ? ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರತೆ ಇವೆರಡೇ
ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆಳುವುದು. ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬಲ
ಹೀನರು ಪಡೆಯಲಾರರು. ಆದ ಕಾರಣ ಶಾರೀರಿಕವಾಗಿ
ಆಗಲಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ, ನೈತಿಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ
ವಾಗಿ ಆಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ದುರ್ಬಲರಾಗಬೇಡಿ.

-ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ

ಅನಂತ ಪಯಣ

ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸುತ್ತ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಚ್ಚ ಹಸಿರಿನ ಬಯಲು; ಮೇಲೆ ಅನಂತ ನೀಲಾಕಾಶ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಗಳ ಸಾಲು ಮಾಲೆಮಾಲೆಯಾಗಿ ಹಾರಿ ಬಂತು. ಹುಡುಗನ ಭಾವುಕ ಮನಸ್ಸು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾಯಿತು. ಲೌಕಿಕ ಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಅನಂತದ ಸೂಚನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದುದೇ ತಡ, ಆತ ಅಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅನಂತ ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟ. ಮನಸ್ಸು ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಟಿಸತೊಡಗಿತು. ಹುಡುಗ ಮೈಮರೆತು, ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವದಂತೆಯೇ ಮಹಾತ್ಮರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೂಚನೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು, ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಭಾವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭು ಕಾಮುಗಿ ಲನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ನೆನಪಾಗಿ, ಅವನು ಸಮಾಧಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗೇರುತ್ತಿದ್ದ. ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಅನಂತದ ಸೂಚಕವಲ್ಲ ಈ ಸಾಂತವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೇ ಇವೆ ಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಆದರೆ ಅಂಥವನ್ನು, ವಿಷಯಗಳು ನೆಪಮಾತ್ರ; ನಿಜವಾದ ಭಾವಪ್ರೇರಕ ವಸ್ತು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿದೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು.

ಹರಿಯುವ ನೀರನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ಅದ್ವೈತಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಹರಿಯುವಿಕೆ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರುವ ನೆಲ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ನಿರಂತರ ಸುರಿಯುವ ಮಳೆ, ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಎದ್ದು ಬರುವ ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳು, ದಿಗಂತದ ಅಂಚಿನವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿರುವ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಶಿಖರಗಳು, ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಬ್ಬಿರುವ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಹಸಿರು ಅರಣ್ಯ - ಹೀಗೆ ನಿಸರ್ಗದ ಹಲವು ನೋಟಗಳು ಅನಂತ ಸೂಚಕವಾದ ಭಾವವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗ

ಸೀಮಿತ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಅಗೋಚರದ ಅನಂತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದತ್ತ ಹೊರಳುವುದೋ, ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹಪ ಹಪಿಸುವುದೋ, ಆಗ ಸಣ್ಣ ಸೂಚಕ ದೃಶ್ಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಸಾಧಾರಣ ಭವ್ಯತೆಗೇರಿಸುವುದು.

ಸಾಧಾರಣ ನೋಟ - ಸಾಮಾನ್ಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಉನ್ನತ ಹಂತವನ್ನೇರಿದವರಿಗೆ ಇಂಥ ಸೂಚಕಗಳು ಧೈವೀಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅನಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಭಾವನೆ ಕೇವಲ ಅವರಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಇರಲಿ, ಅದರ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಭಾವಗಳಿಗೆ, ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಅರ್ಥೈಸುವಿಕೆ, ವಿವಿಧ ಸಂವೇದನೆಗಳು ನಿರಂತರ ಸರಣಿಯಂತೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಅವೆಲ್ಲದರ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಾವು ಅಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಈ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ನಡುವೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿನಿಂದ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ, ಆಶೋತ್ತರ ಹಾಗೂ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಸುಖ, ದುಃಖ ಹಾಗೂ ಏರುಪೇರುಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ 'ಸೂಚಕ' ಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ; ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ.

ಅಗೋಚರ ಆಳ

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಒಂದು ಉಪಮೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆ ತೇಲುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಅಷ್ಟರಿಂದ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಎಷ್ಟು ಭಾಗ ಮುಳುಗಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದಾಗ, ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತೇವೆ. ಭಗವಂತನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹೀಗೆ - ಅವನ ಯಾವುದೋ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯ

ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನು, ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವನು. ಭಗವಂತನ ಅನಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಅವನ ನೆಲೆ, ಅವನ ವಿಸ್ತಾರ ಇವನ್ನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಆಳಿಯಲಾಗದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು.

ಈ ವಿಶ್ವವೂ ಭವಂತನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನೇ ಅಡಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವುದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡವನಿಗೆ; 'ಸರ್ವ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದವನಿಗೆ. ಉಳಿದವರ ಪಾಲಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚ ಸಾಂತವಾದುದು, ಬದಲಾಗುವಂಥದ್ದು, ಎಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು; ಅನುಭವಗಮ್ಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಪಂಚದಂತೆಯೇ ಜೀವಿಗಳೂ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ; ಅವನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದಿವೆ - ಇದನ್ನೂ ವೇದಾಂತವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ 'ದಿವ್ಯ'ವಾದದ್ದು. ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ, ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸೇರಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಂತದಲ್ಲಿ ಅನಂತವನ್ನೂ, ನಶ್ವರವಾದುದರಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವನ್ನೂ, ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ್ದನ್ನೂ ಕಾಣುವುದು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಲೌಕಿಕ ಮಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಬೇಕು; ಪ್ರಪಂಚದ 'ಸೂಚಕ'ಗಳನ್ನು ಅನಂತದಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು; ದಿವ್ಯದರ್ಶನವಾಗುವವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು.

ಅನಂತತೆಯ ನೋಟ - ಬದುಕಿನ ವಿರಳತದಲ್ಲಿ

ದೈನಂದಿನ ಬದುಕು, ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಇರುವಂತಹ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತದೆ. ಹಲವು ವೇಳೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ, ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಹಂತವೆಂದರೆ ಇದೇ - ನಾವು ಹೇಗೆ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ, ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದು. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ಭಾವನೆ, ಅರ್ಥಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವು ಅಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಕರಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ನಾವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ, ಅದು ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಾವು ಬದುಕನ್ನು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಬಲ್ಲೆವು; ಅಲ್ಲಿಯತನಕ ಕಾಣದ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲೆವು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುವು ಇಂಥ ಅನಂತದ 'ಸೂಚಕ'ಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಅವನವನ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಷ್ಟೆ. ಆದರೆ

ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವ ಕೆಲವು ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳತ್ತ ನಾವು ಗಮನ ಹರಿಸಬಹುದು:

ಮೃತ್ಯು: ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಗೆಹರಿಸಲಾಗದ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಸಾವು. ಎಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳೂ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು ಈ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಏನು?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಅನ್ವೇಷಣೆ, ನಚಿಕೇತನೆಂಬ ಹುಡುಗನ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾವನ್ನು ಮೀರುವ, ಅಗೋಚರ ಭಯವನ್ನು ದಾಟುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಲಕಿದಷ್ಟು ಬೇರಾವ ಅಂಶವೂ ಕಲಕಿರಲಾರದು. ಆದರೆ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಕಿಸಾಗೌತ ಮಿಯ ಕಥೆ' ಅಥವಾ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾವಿನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾತುಗಳು, 'ಹುಟ್ಟಿದವನು ಸಾಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು ಎಂಬುದೇ ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯವಲ್ಲ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮೂಲಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯ ಸಾವನ್ನು ಮೀರಬಲ್ಲ ಎಂದು ವೇದಾಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಪಾಲಿಗೂ ಇದು ಸತ್ಯ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣಕಣವೂ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಿರಂತರ ಬದಲಾವಣೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಶಾಶ್ವತ, ಸ್ಥಿರ ಹಾಗೂ ಅನಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಸತ್, ಬದಲಾಗದ ಸತ್ಯ; ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವುದೇ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಮಾರ್ಗ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ವೇದಾಂತ.

ಕಾಲ: ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷ್ಯತ್ ಎಂಬ ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ನಾವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಆಳುವಾದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಕಾಲವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ 'ಎರಡು ಕ್ಷಣಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅದು 'ದೇಶ'ಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಬಿಂದುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವೇ ದೇಶ. ಇದು ಬದಲಾವಣೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಗಾದದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಕಾಲ'ವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಸ್ಮೃತಿ, ಹೋಲಿಕೆ, ಪರಿವರ್ತನೆ - ಇವುಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಲದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಸತ್ಯವನ್ನುವ ಭಾವವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು. ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸು ಯೋಚಿಸವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅದು ಅನಂತದ ಭಾವವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಇಲ್ಲದ, ಯಾವ ಕೊನೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಆಕಾಶ. ಅದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ ಮನಸ್ಸು ಕಾಲಾತೀತವಾಗುವುದು; ಅನಂತವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು. ಅಸ್ತಿತ್ವ